

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Τὸ ζήτημα τῆς πρωτογενοῦς ὀνοματολογίας ἀποτελεῖ θέμα γενικὸν τῆς Ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, ἔχον πρὸ παντὸς ἀνάγκην τῆς συμβολῆς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν. Ἡ ὀνοματολογία τοῦ προϊστορικοῦ ἀνθρώπου ἀποδίδει κυρίως ἐντυπώσεις τοῦ φυσικοῦ κόσμου, τοῦ ὁποίου ἄρα ἡ γνῶσις εἶναι βεβαίως ἀπαραίτητος εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τοῦ ὀνόματος. Ἐπειτα δέ, τοῦ φυσιοδίφου τὸ βλέμμα θὰ ἠδύνατο νὰ διακρίνη εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰ πάθη τῶν λέξεων ἀλλοτροπικὰς μορφὰς τῶν αὐτῶν νόμων, οἵτινες διέπουν τὰ φαινόμενα τοῦ φυσικοῦ κόσμου.

Ἄλλὰ καὶ τὰνάπαλιν διὰ τῆς ἔτυμολογίας καὶ τῆς ἱστορίας τῶν λέξεων, εἰς τὰς ὁποίας παραμένουν ἀποτυπωμένοι αἱ πρῶται φυσιογνωστικαὶ ἐντυπώσεις τοῦ ἀνθρώπου, δύναται νὰ καθοδηγηθῇ ὁ φυσιοδίφης ἱστορικὸς εἰς τὴν γνῶσιν τῆς προϊστορικῆς φυσικῆς ἐμπειρίας, καθὼς διὰ τῶν παλαιοντολογικῶν ἀπολιθώσεων καὶ ἀποτυπωμάτων καθορίζει ὁ γεωλόγος τὴν ἱστορίαν τῆς διαμορφώσεως τῆς Γῆς.

Εἰς διάφορα κατὰ καιροὺς σημειώματα ἐξέθεσα¹ παρατηρήσεις μού τινες εἰς ἑλληνικὰς λέξεις, ἀρχαίας καὶ δημῶδεις, τοῦ φυσικοῦ κόσμου, μὲ τοιαύτην τῶν πραγμάτων φυσιογνωστικὴν ἀντίληψιν. Τὰ σημειώματά μου ταῦτα —

¹ Ἴδε τὰ ἄρθρα μου ἐν Λεξικογραφ. Ἀρχεῖφ 1916 Γ. 80-81, 1918 Ε. 72-73, 1921 ΣΤ. 210-214, καὶ ἐν Ἀνθρωπότ. Αὐγ. 1920.

πρῶτον δοκίμιον φυσικῆς ἱστορίας τῶν λέξεων καὶ προϊστορικῆς ἐκ τῶν λέξεων πραγματογνωσίας—συνοψίζει εἰς σύνολον τὸ κατωτέρω μου ἄρθρον.

*
* *

Αἱ μονιμώτεραι τῶν ἐντυπώσεων τοῦ πρώτου ἀνθρώπου προήρχοντο βεβαίως ἐκ τῶν φαινομένων ἐκείνων καὶ πραγμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον οἱ συχνότεροι κίνδυνοι κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἢ ὅσα κυρίως παρεῖχον τὰ προσφορώτερα μέσα ἀμύνης κατὰ τῶν κινδύνων τούτων—ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν λίθων, ἐκ τῶν ἀγρίων καὶ μηλοτοφόρων ζώων καὶ τῶν δερμάτων, ἐκ δένδρων καὶ ξύλων καὶ φλοιῶν, ἐκ τῶν μετάλλων τέλος, τῶν ὁποίων ἡ γνῶσις καὶ διήνοιξε τὴν λεωφόρον πρὸς τὴν ἐξημέρωσιν καὶ τὸν πολιτισμόν.

Ἐντεῦθεν δέ, ἐκ τῶν πραγμάτων τούτων, τόσον ἀχωριστῶν ἀπὸ τῆς ὑπάρξεως τοῦ προϊστορικοῦ ἀνθρώπου καὶ τόσον σχετικῶν πρὸς ἄλληλα εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ καθημερινοῦ του βίου, προῆλθον σειραὶ λέξεων ὁμοιοφθόγγων, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται πάντοτε μία ἀρχικὴ ἰδιότης τοῦ αὐτοῦ πολλάκις ἀντικειμένου.

Ἄλλ' ἐξ ὧν τῶν ὑποκειμένων τούτων ἰδιοτήτων ἐκείνη, ἣτις προεκάλεσε περισσοτέραν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναπτυχθέντος πλέον ἀνθρωπίνου λογικοῦ, ἦτο ἀναμφιβόλως τὸ *σχῆμα*, καὶ τῶν σχημάτων ἀκριβῶς τὴν ἀρμονίαν ἐξίτηι καὶ ὁ βοσκὸς Ἐνδυμίων,¹ τὸ πρωτογενὲς πνεῦμα τοῦ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ. Καὶ εἶναι βεβαίως τὸ σχῆμα, ἦτοι ἡ μορφή καὶ τὸ *εἶδος*—τὸ συμπλήρωμα τῆς *ὕλης*—ἡ κυριώτερα ἐξωτερικὴ ἰδιότης, ἡ ἀποτελοῦσα τὴν ἀτομικὴν τῶν σωμάτων ὑπόστασιν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ὀφθαλμὸς καὶ ἡ ἀφὴ χωρίζουσιν ἀπ' ἀλλήλων τὰ σώματα καὶ τὰ ὄντοποιούσιν. Ὅθεν καὶ ἀφαιρέσας βαθμηδὸν ὁ νοῦς τὸ εἶδος ἀπὸ τῆς ὕλης, ὡς γραμμὴν ἢ ἐπιφάνειαν ἢ στερεόν, ὡς ἐπίπεδον ἢ καμπυλόγητα, διεμόρφωσε τὸ σύστημα τῶν ἀφηρημένων σχηματικῶν ἐννοιῶν, τ. ἔ. τὴν Γεωμετρίαν.

¹ Ἄλέξ. Ἀφροδ. (Phys. et med., gr. ἐκδ. Ideler, I. σ. 46, 184).

Πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ σχήματος συνεδέθησαν αἰσθήματα ὁράσεως καὶ ἀφῆς, τοῦ μὲν καμπύλου καὶ τοῦ σφαιρικοῦ αἰσθήματα τοῦ ἡρέμου καὶ ἀπαλοῦ καὶ γλυκέος, τοῦ δὲ γω-
νιώδους καὶ ἀνωμάλου, αἰσθήματα τοῦ νύσσοντος καὶ τοῦ
δριμέος, καὶ πρὸς ταῦτα ὅμοιαι ἐντυπώσεις ἐξ ἄλλων φαι-
νομένων, θερμότητος καὶ χρωμάτων καὶ γεύσεων καὶ ὁσμῶν,
καὶ συναισθήματα κατὰ μεταφορὰν τοῦ εὐχαρίστου ἢ τοῦ
δυσαρέστου, τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ κακοῦ, τοῦ εὐθέος καὶ εἰλι-
κρinoῦς ἢ τοῦ λοξοῦ καὶ ἀγκυλώδους. Καὶ εἶχεν ἄρα δίκαιον
ὁ Δημόκριτος νὰ ἐξηγῇ τὰ ἔργα καὶ τὰ πάθη τῶν οὐσιῶν
καὶ τῶν στοιχείων διὰ τοῦ διαφόρου **γεωμετρικοῦ σχήμα-
τος** τῶν συνιστάντων ἀτόμων.

Ἐννοεῖται δ' ὅτι τὰς φωνὰς τῶν φυσιογνωστικῶν τούτων
λέξεων θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀναγάγωμεν εἰς ἀρχικούς τινες
φθόγγους, ἀναλόγους πρὸς τὰ πρωτόζωφα τῆς Φυσιογραφίας,
κυρίως μιμήματα «φωνῆ ἐκείνου ὃ μιμεῖται καὶ ὀνομάζει
ὃ μιμούμενος τῇ φωνῇ»¹ — σισμῶν καὶ τριγμῶν καὶ κτύπων
καὶ ψιθύρων — φαινομένων ὡς τὸ πλεῖστον **ἀκουστικῶν** —
ὅποια καὶ ὁ Πλάτων² ἀναφέρει μιμήματα διὰ τοῦ ῥῶ τοῦ
κρούειν καὶ τοῦ θραύειν καὶ τοῦ θρύπτειν, διὰ τοῦ σῖγμα
τοῦ σείεσθαι καὶ τοῦ φουαῖν, διὰ τοῦ λάβδα τῶν λειῶν καὶ
τῶν λιπαρῶν, κτλ. Ἄλλ' ὅ,τι κυρίως ἐνδιαφέρει νὰ τονίσω-
μεν εἶναι, ὅτι αἱ τυπικαὶ διαφοραὶ ὁμοιοφθόγγων λέξεων
εἶναι συνήθως συναρτήσεις **ἀναγραμματισμοῦ**, τὸν ὅποιον
ὑπέδειξα οὐχί τινος μονομεροῦς σημασίας φαινόμενον, ἀλλὰ
νόμον **καθολικόν** τῆς φυσικῆς ἐξελιξέως τῶν λέξεων, τῶν
ὁποίων αἱ μεταλλαγαὶ σημασίας παρακολουθοῦνται συνήθως
ὑπὸ μεταθέσεων γραμμάτων καὶ συλλαβῶν τῶν ἀρχηγόνων
τύπων. Καθὼς δ' ἐντεῦθεν ὁ ἀναγραμματισμὸς δύναται
ἀντιστρόφως ν' ἀποτελέσῃ μέθοδον πολῦτιμον πρὸς εὔρεσιν
τῆς ἐτυμολογίας μιᾶς λέξεως, οὕτως ἀφ' ἑτέρου ἢ ἐτυμολογία
δὲν εἶναι ἔργον τοῦ γλωσσοδίφου πάρεργον (καθὼς κοινῶς

¹ Πλάτ. *Κρατύλ.* 428 B.

² Ἐνθ' ἀνωτ. 426 C.

νομίζεται), ἀλλὰ μέσον κυριώτατον πρὸς ἔρευναν τῶν λέξεων — τῆς ἱστορίας τῆς ἐξελέξεως αὐτῶν καὶ τῆς ἐντελεχείας.

*
* *

Τὴν πρώτην ἀφορμὴν πρὸς μίαν τοιαύτην φυσικὴν ἱστορίαν τῶν λέξεων μοι ἔδωσαν τὰ δημιώδη ὀνόματα **ἄρκαλος** καὶ **ἀσβὸς** τοῦ μικροῦ θηλαστικοῦ *meles taxus* ἐκ τοῦ γένους τῶν ἱκτίδων, ἐκ τῶν κυριωτέρων ζώων τῶν προϊστορικῶν σπηλαίων, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Πλίνιος¹ λέγει ὅτι ἀμυνόμενον **ἀποσφαιροῦται**. Ἐσχέτισα δ' ἐντεῦθεν τὴν λέξιν **ἄρκαλος** ἀφ' ἐνὸς μὲν πρὸς τὸ **ἀρκύλος**, ἦτοι τὸ νεογνὸν τῆς **ἄρκου** ἢ ἄρκτου, τοῦ ἀχωρίστου συναγωνιστοῦ τοῦ προϊστορικοῦ ἀνθρώπου, ἐκ τοῦ ὁποίου, εὐστρόφου καὶ μαζώδους ὡς ὁ μῦς, καὶ μαλλωτοῦ καθὼς κροσσός, ὠνομάσθησαν **ἀρκύλοι** καὶ ἄλλων ἀρπακτικῶν τὰ νεογνά, καθὼς ἀποκαλοῦμεν σήμερον **ἀρκουδάκια** ζῶα πυκνόμαλλα ἢ παχουλά, καὶ ἀρκουδόφρυτα (τὰ ἀρκεία) τὰ ἄγρια δασύτερα καὶ τριχωτά φυτὰ — καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸ τὸ *arcus* = τόξον καὶ καμάρωμα,² καὶ τὸ **ἀρκυλον** = δίκτυον (πλέγμα, ἦτοι γυριστόν) καὶ τὸ **ἀρκυς** = τόξον καὶ θηλιὰ ἢ δίκτυον (τὰ πρῶτα ὄπλα, διάδοχα τῆς λιθίνης λόγχης καὶ τοῦ ξυλίνου ῥοπίλου) καὶ ἀρθρωσις (ὡς κάμητις) καὶ μέλος (ὡς περιφερὲς καὶ εὐκαμπτον), ἀλλὰ καὶ κίνδυνος (ἀντίστοιχον τῆς ἀμύνης). Ὅθεν βεβαίως ἡ σημασία τοῦ *arceo* ἢ **ἀρκεύω** = ἀμύνω καὶ τοῦ **ἀρκιος** = ἀμυνόμενος, ἦτοι ὁ κυρτούμενος πρὸς ἄμυναν καὶ πάλην, καὶ τοῦ **ἀρκῆς** = ταχύς, τ. ἔ. ὁ τοξοῦμενος πρὸς δρόμον. Εἶναι ἄρα καὶ τὸ **ἀργίλος** (ὁ μῦς) τοῦ Στεφ. Βυζαν-

¹ Hist. Nat. VIII. 58.

² Ὅθεν τὸ ἠθικὸν **καμάρωμα** σημαίνει τὸ φουσκωμα τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ἡ **δόξα** εἶναι τόξωμα. Ἐπίσης ἡ **ὑβρις** (ἀλαζονεία) εἶναι σχετικὸν βεβαίως πρὸς τὸ **ὑβος**. Ἐπίσης λέγεται τὸ πτηνὸν **βύας**, τὸ κοινῶς ζαροπούλι καὶ ζάρα, ὡς ζαρώνον τὸ σῶμα καὶ φουσκῶνον τὸ πτίλωμα, ὅθεν καὶ **μυοῦφος** (φουσκωμα) καὶ **ροῦβι** (γούβα = πέτρα στρογγύλη). Πρβλ. **ὑφος** (κόμπος λόγου) καὶ **τύφος** — τυφῶν — τύμβος (πρβλ. Λουκ. ἐκδ. Kabe, σ. 215).

τίου ἕτερος τύπος τοῦ ἀρκύλος, (πρβλ. τὸ δημῶδ. ἀρογαλίτσα = ὁ σκίουρος;) καὶ σημαίνει τὸ *ἀρκυλα* τοῦ Ἑσυχίου πράγματι ὦν.¹

Ἄλλὰ τὸ στρογγύλον ἀκριβῶς, στενῶς ἐνταῦθα ἠνωμένον μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ μαζώδους, καὶ ἄρα τὸ εὐστροφον καὶ τὸ ταχύ, ἀποδίδουσι καὶ ἄλλα ὀνόματα τοῦ ἀρκάλου διαφορετικῶν ῥιζῶν. Καὶ εἶναι μὲν εὐνόητος ἡ τοιαύτη σημασία τοῦ *τροχου* (τρέχω, τροχός) καὶ τοῦ *εἰλυοῦ* (εἰλίσσω, ἐλειποδῶ = τρέχω ταχέως), ἀναλόγου πρὸς τὸ *θῶς* (τὸ τσακάλι· θέω), ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν ὄνομα τοῦ ἀρκάλου: *meles*, καὶ τὸ ἀνωτέρω δημῶδες αὐτοῦ ὄνομα *ἀσβός*, ἀπέδειξα ἀμφοτέρω σημαίνοντα τὸ στρογγύλον καὶ τὸ μαζῶδες. Καὶ τὸ μὲν λατινικὸν *meles*, ὅπερ πρέπει βεβαίως νὰ μεταφράσωμεν: *μήλης* (ὄνομα ἑλληνικὸν μὴ παραδοθέν), ἐτυμολογήσας παρὰ τὸ *μάω* (= περιστρέφομαι), ἐσχέτιστα πρὸς τὴν *Περιμήλην*, τὴν μητέρα τοῦ *Ἰξίωνος* (πατὴρ τοῦ *Περίθου*), τοῦ φερομένου ἐπὶ *τροχοῦ*, καὶ πρὸς ταῦτα τὸ *μήλον* (= ὁ καρπός) σφαιρικὸν καὶ συνάμα ὄριμον (πεπεμμένον) καὶ τὸ *μήλον* (οἴμηλον), τὸ «εἰροπόκον» πρόβατον (τολυπῶδες), ἀλλὰ καὶ τὸ *μέλος*, περιφερικὸν (τὸ γυῖον = γυρόν). Εἰς τὴν ὁμάδα ταύτην ὑποθέτω περιλαμβανόμενα καὶ τὰ ὁμοιόφθογγα *μέλας*, ἐκ τῆς μαύρης πιθανῶς χροιάς, ἦν ἀποκτᾶ τὸ διαβρεχόμενον ἢ τὸ ἀποσυντιθέμενον, ἄρα μαλακνόμενον, ὀργανικὸν σῶμα, καὶ *μόλος* καὶ *μολύνω* (μαλακύνω καὶ ἄρα σήπω καὶ ἀποσυνθίετω) καὶ (κατ' ἀναγραμμ.) *λοιμός*, ἀλλὰ καὶ τὸ *μόλυβδος* (μαλακός) — ὅθεν *μολόθουρος* σημαίνει τὸν μελανῶδη καὶ μαλακὸν ἀσφόδελον, *μολόβρια* τοὺς μαζώδεις ἀρκύλους καὶ *μολουρις* τὴν ἀκριδα (μὲ μαλακὴν οὐράν) καὶ *μῶλυς* (πρβλ. μῶ = μολύνειν καὶ μῶλος = πόλεμος) τὸν μαλακόν (ἄρα βραδὺν) καὶ ἀντιθέτως τὸν ταχὺν ὡς στρογγύλον, ὅθεν τὸ *μαλερός* = καυστικός. Παράλληλος δὲ ἡ λέξις *μέμβραξ* = ἡ ἀκρις (πλήρης ἀκρων ἢ μελῶν), ὅθεν βεβαίως τὸ γαλλ. *membre* = μέλος, καὶ πιθανῶς ἡ *μέλισσα*. Καθὼς δὲ ὁ *ἀσβός* καλεῖται *μήλη*, διὰ τὸν αὐτὸν

¹ Κακῶς ἄρα διορθοῦται εἰς *ζῶον*.

λόγον ἢ γαλή ἐλέγετο *σφονδύλη*, σφόνδυλος δὲ εἶναι ὁ *σπόνδυλος*, τ. ἔ. ἄρθρωσις καὶ μέλος, ἀλλὰ καὶ μαλακότης, συναφῆς ἄρα πρὸς τὸν *σπόγγον* καὶ τὸν *ασφόδελον*.

Τὸ δὲ *ασβός*, παραβαλὼν πρὸς τὴν *ασβόλην*, ἐξηγήσα ὡς ἀναγραμματισμὸν τοῦ *αὔσος* (*ἀσβός*) - *ἄψος*. Ἐξήγησα δ' ἐντεῦθεν καὶ εὗρον πραγματι ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν λέξιν ταύτην *ἄψος* δηλοῦσαν παρ' Ἑσυχίου τὸ ἔντομον *ἕξ*, ὁμοιόφθογγον πρὸς τὸν *ἕξιωνα*, ἀφ' ἑτέρου δέ, τὸ ἔντομον τοῦτο *ἕξ* ἀποκαλούμενον σήμερον διὰ τοῦ ἴδιου ὀνόματος τοῦ ἀρκάλου : *ασβός* (πρβλ. τὸν *σκοληκόασβον* τοῦ Πουολόγου¹). Ἄψος δ' ὡς γνωστὸν σημαίνει θηλιὰν καὶ γύρισμα, καὶ *ἀψις* = τόξον καὶ καμάρωμα, ἦτοι ἀκριβῶς τὸ ἀνωτ. *ἄρκος* (arc), ὅθεν τὸ ἀρκύλος, *ἀψόλη* δ' ἀφ' ἑτέρου εἶναι ἢ *ασβόλη*, δηλοῦσα τὸ σποδοειδὲς καὶ μέλαν καὶ λαμπρόν, ἀλλὰ καὶ τὸ μαζῶδες καὶ σφαιρικόν, ὅθεν βεβαίως τὸ μὲν δημῶδες *ἀψῆς*² = δριμύς, σχετίζεται πρὸς τὴν *ἀψίδα*, τὸ δὲ ἀρχαῖον *ἀκρις* = τραχύτης,³ ἕξ οὗ τὸ λατινικὸν acer = δριμύς, πρὸς τὸ arcus = ἀψις. Τῆς ὁμάδος δὲ ταύτης μέλη εἶναι βεβαίως καὶ αἱ δημ. λέξεις: *ἄζος* = ἀσβός, *ἄζον* ἢ *ἄζον* = μέλαν, *ζάρα* = τὸ πτηνὸν βύας καὶ τὸ κομμένον γάλα (κοκκωτόν), *ζαρίδι*, = τρέξιμον, *ζαρίζω* = ἀνάπτω, *ζάρα* = καρβουνιά, κτλ. Ἀλλὰ καὶ τὸν *ασφόδελον* μὲ τὸν κορμὸν ὡσεὶ ἡμίκαυστον καὶ ὅμοιον πρὸς τὸν νάρθηκα, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ἀναγραμματισμὸν τοῦ *αὔσοςδελος* καὶ νὰ ἐρμηνεύσωμεν ἐντεῦθεν τὸν Ὀμηρικὸν «ασφοδελὸν λειμῶνα» γενικῶς : *λειμῶνα αὔσταλέον*, ὡς «ξηρὰς ἀμμωνίδας ἔδρας ἀπειροδρόσους».

Εἶναι δὲ βεβαίως τάνωτέρω σχετικὰ πρὸς τοὺς ἤχους ἐκ τῆς κινουμένης *ἀψῆς* δύο ἀντικειμένων, καὶ ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ πυρός, καὶ ἄρα σχετικὰ πρὸς τὸ *ἀπτω* = προσάπτω καὶ ἀνάπτω (*πιάνω* φωτιά ὅθεν αὔω = ξηραίνω), καὶ τὸ *ζάπτω*

¹ Carmina gr. etc. ἔκδ. Wagner, σ. 197, στ. 608.

² « Ἄψος, γοργὸς ἐπήδησεν ὁ ταπεινὸς ὁ κάτω » ἐνθ' ἀνωτ. σ. 145, στ. 125.

³ Ἰδ. Ἐκ τῶν Ἑρωτιανοῦ λέξεων, ἔκδ. Klein, σ. 108.

(ἤχος ἀφῆς σκληρότερος ἀπὸ αἰχμηροῦ ἐργαλείου) — ῥαπίς — ἄρπις (ἐρραμμένον ὑπόδημα) — ἀρπάζω, κλπ. καὶ ῥαπίς — ῥαφανίς (μεταφορικῇ αἰσθησις τοῦ δριμέος ἀπὸ χυμοῦ καυστικοῦ), ὅθεν ἀρεγ = δριμύς καὶ ἀπερίνη ἢ ἀκανθα, (δριμύτης ἀπὸ κεντήματος) καὶ πρὸς τὸ καύω (ἤχος ξηρότερος) = καίω καὶ κοιλαίνω διὰ λίθου (σκαύω) ὅθεν γανσός καὶ καῦκος = κοῖλος καὶ γαμφός (κάμπτω) καὶ καύηξ τὸ πτηνὸν αἰθνια, ἀετόρρινον καθὼς γύψ, ὅθεν ἡ μεταφ. σημασία τοῦ καύηξ = πονηρός, δηλ. ἀγκυλομήτης. ¹ Εἶναι δὲ ἡ λέξις αἰθνια συνωνυμικὴ τῆς αἰθάλης (ὡς τῆς ἀσβόλης ὁ ἀσβός) καὶ τοῦ αἰθωνος = πᾶν ζῶον θυμωιδές, ὅποῖον ὁ δημῶδης αἰτίας (ἡ νυφίτσα), καὶ τοῦ αἰθέρος, τῆς ἀστροφόρου πέμπτης οὐσίας, τοῦ κυκλοφορομένου φωτὸς τοῦ Οὐρανοῦ. ² Οὐχὶ δὲ πιθ. πρὸς ταῦτα ἄσχετος ἡ λέξις αἰξ δηλ. ζῶον ἐλισσόμενον (ὁ Ἴξαλος τοῦ Ὀμήρου), οὔτινος τὸ ὑποκορ. αἰγίδιον καλεῖται κοινῶς ἀξολάκι καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀρκύλος.

³ Ἀναλόγους ἀκριβῶς συνδυασμοὺς ὁμοίων ἐντυπώσεών μοι ἔδωσε καὶ ἄλλη σειρά λέξεων ὁμοιοφθόγγων, «πολλῶν ὀνομάτων μορφή μία» ⁴, μὲ χορηγὸν τὸ δημῶδες γράβος, ὄνομα τῆς δρυός (καλουμένης καὶ γρυός), δένδρου μέλαρσος καὶ πυρογόνου, μὲ «τοὺς γαμφούς του κλάδους ὡς ἡ κατατομὴ τοῦ ἀετοῦ καὶ μὲ τοὺς οὔλους κλώνους του, καθὼς ἡ χαίτη τοῦ λέοντος» ¹, ὅθεν τὸ ἀρχαῖον γράβιον, τὸ δηλοῦν τὸ πυροφάνι, ἀλλ' ἀναμφιβόλως καὶ τὰ δημῶδη: γραβῶνω = ῥυτιδοῦμαι καὶ γηράσκω, καὶ γράβα = κοῖλωμα καὶ λίθος κοκκωτός, καὶ γραβάδι ἢ γριβάδι ἢ γραβανᾶς = ὁ ἰχθὺς κυπρίνος μὲ τὰς ῥυτιδώδεις τοῦ σώματος γραμμάς, ὅθεν καὶ γύλος (λύγος, λυγίζω) καὶ γαίτανουθρι καὶ σγουρέλλα, καὶ τὸ γρῆβος = ἵππος μελαπός καὶ κράμβη μέ-

¹ Πρβλ. Τζέτζου, Σχόλ. εἰς Ἀνιόφρονα, ἐκδ. Müller II. 545 στ. 340: ἀγκύλης... ἀλώπεκος. Πλουτάρχ. Fr. XI.

² Ἀριστοτ. Κόσμ. 392.

³ Ἀισχύλ. Πρωμηθ. 210.

⁴ Παπαδιαμάντης, Ὑπὸ τὴν βασιλ. δρῶν.

λαινα, και **γραβανός** = τεφρός, ἀλλὰ και τὰ **γρίξος** (τεφρός) — **γρίξα** (νήμα κλωσμένον) — **γρέντζα** (ὁ ἰχθ. μαινουλα) — **γρέντζος** (εἶδος κεφάλου), τὰ συγγενῆ βεβαίως πρὸς τὸ **γράβιν** (**γῆρας** ὄφραως) και **γραῦς** (δυτίδωμα) και **γρίπος** ἢ **γρίφος** (πλέγμα ἦτοι γύρισμα) και **γρυπός** (γρυμψός = ἰσχνός) και τὸ **γριφάσθαι** και **γράφειν** (σκαλίζειν, κυριώτεραν ἐργασίαν τῆς πρωτογενοῦς τέχνης) κλπ. — ἀποδώσει ἐντυπώσεων ἐκ μορφολογικῶν γνωρισμάτων (ἐν συνδυασμῶ πρὸς φαινόμενα τῆς καύσεως) διὰ τῶν ἡχῶν, τοὺς ὁποίους ἀποσπᾷ ἀπὸ τῆς ὕλης τὸ λίθινον ἢ τὸ μετάλλινον ἐργαλεῖον.

Πρὸς τὸ **γράβος** δὲ τοῦτο πρέπει βεβαίως νὰ σχετίσωμεν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ **καρπός** (στρογγύλον) και τὸ **κάρπιμος** (ἕτερον ὄνομα τοῦ γράβου) και τὸ **καρπῖνος** (carpia, κυπρίνος — ἕτερον ὄνομα τοῦ γραβανᾶ) και πιθανῶς και τὸ **κάρπος**, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸ carbo = κάρβουνο, τ. ἔ. **ἀνθραξ**, ὅπερ ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἄναγραμματοπισμὸς τοῦ **νάρθηξ**, τοῦ «κοίλου νάρθηκος τῆς πρώτης τηλεσκοπικοῦ αὐγῆς»¹, τοῦ καλουμένου κοινῶς και **μποτσικᾶρι**, καθὼς ὀνομάζεται **μποτσικᾶρι** και ὁ ἰχθύς **γραβανᾶς**. Ἔχει δὲ τὸ **κράμβη** πρὸς τὸ carbo, ὡς ὁ **ἀνθρῖσκος** = κράμβη πρὸς τὸν **ἀνθρακα** = carbo (πρβλ. ἀνθρήνη = crabre = σφήξ).

*
* *

Εἰς ἰδιαιτέραν ὀνοματολογίαν, σχετικὴν πρὸς τὸ δέρμα, ὡς μιλωτὴν (σισύραν = δέρμα ἔντριχον, ἄρα ὡς τινα μᾶζαν) ἢ ὡς σισύραν (= δέρμα ἀτριχον, τ. ἔ. πεταλῶδες) ἐνδιαφέρουσαν πηγὴν εἰδήσεων περὶ τῆς προϊστορικῆς βιοτεχνίας, μὲ ἡγάγεν ἢ ἔρευνα τῆς δημόδους λέξεως **βαράκι**.

Τὴν λέξιν ταύτην, σημαίνουσαν **πέταλα** χρυσοῦ, ἦτοι τὸ oripeau (aurum-pellis), σχετίσας πρὸς τὸ **βάραξ** τοῦ Ἑσυχίου, τὸ δηλοῦν **μᾶζαν** και **τολύπην** ἐρίου, και πρὸς τὸ ἄραβικὸν ouaraq, τὸ σημαῖνον μᾶζαν χρυσοῦ, ἡχθῆν εἰς τὰς ὀμοιοφθόγγους λέξεις: **βάροχοι** = οἱ ἄρνες και **βάρια** = τὰ πρόβατα, ὡς μαζώδη και μαλλωτὰ (ovis, πρβλ. ovum =

¹ Ἡσιόδ. Θεογ. 567.

ῶόν, ἦτοι στρογγύλον), καὶ οἰκία (βεβαίως ὡς σκηνὴ ἐκ δέρματος, δέρρις) καὶ **βάρις** = πρόβατον ἀλλὰ καὶ πλοῖον καὶ πύργος καὶ αὐλὴ καὶ στοὰ καὶ τεῖχος¹, καὶ **βάρκα** (barque), λέξιν δηλοῦσαν κατὰ πρῶτον τὸν φλοιόν, ἀλλὰ καὶ τὸ δέσμα, ἦτοι γενικῶς τὸ πεταλῶδες (ὅπερ ἀνευρίσκομεν καὶ εἰς τὴν λ. **βαρακάκην** = δέσμα αἴγιον)², ἔπειτα δὲ τὸ πρωτογενὲς μέσον ναυσιπλοΐας, τὸν **ἀσκόν** (τὸν ὁποῖον βεβαίως αἰνίσσεται καὶ ὁ κριὸς τοῦ Φρέξου) καὶ τὴν διαδεχθεῖσαν τοῦτον **λέμβον** ἐκ φλοιοῦ ἢ δέρματος. Ἐὰν δ' ἐνθυμηθῶμεν τὸ **γράπιξ**, τὸ σημαῖνον **δέσμα**, ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ ἀνωτέρω **γράβον**, ἦτοι εἰς τὸ διὰ **βάρκας** φελλοφόρον ξύλον.

Ἐπέδειξα δ' ἐντεῦθεν τὴν **λέμβον** σχετιζομένην πρὸς τὸ **λέβης**, καὶ τοῦτο παράγωγον τοῦ **λέπω** (peller), ὅπερ φανερώσει τὴν κατασκευὴν ἀμφοτέρων εἰς χρόνους προϊστορικοῦς ἐκ δέρματος (πρβλ. **λέβουρον** = ζῶον ἰσχνόν, καὶ **λεβηρίς** = κόνικλος), καὶ ἀκολουθεῖ ἐντεῦθεν ἡ σειρά τῶν λέξεων: φλοιὸς — φελλὸς — pellis — λοπάς — λεπίς — λέπος — πῖλος — pèle — λέμμα — λέμισμα — φελούκα (phalaka³ = βάρκα), κλπ.

Παρατηροῦμεν δ' ἐν τοῖς ἀνωτέρω ὀνόματι, δηλωτικὰ μὲν **διαφόρων** ἀντικειμένων, ἀλλ' ὁμοίωσθον, ἔχοντα δὲ πάντα μίαν σημασίαν ἀρχέγονον, ἀναφερομένην εἰς τὰ μορφολογικὰ γνωρίσματα τῆς ὕλης, ἐκ τῆς ὁποίας τὰ ἀντικείμενα ταῦτα κατασκευάζοντο — δέρματος (κροσσωτοῦ ὡς μηλωτῆς, ἢ πεταλώδους, δέρματος ἀτρίχου) ἢ φλοιοῦ (πεταλώδους) καὶ ἔπειτα μετάλλου, τοῦ ὁποίου τὰ πεταλώδη κατασκευάσματα, παρομοιωθέντα πρὸς φλοιοὺς ἢ δέρματα, ἐπεκάλυπτον ἢ ἀντικαθίστουν ταῦτα πολλαχοῦ εἰς βιωτικὰς ἀνάγκας καὶ χρήσεις θρησκευτικὰς. Ὅθεν συμβολισμοὶ καὶ μῦθοι καὶ ἀλληγορίαι καὶ μεταγενέστεραι χυμειτικαὶ παραδόσεις.

¹ *Ἐκ τῆς ποικίλης* δὲ ταύτης χρήσεως τοῦ δέρματος ἐξη-

¹ Σχόλ. εἰς *Λυκόφρ.* ἐνθ' ἀνωτ. στ. 747, Π. σ. 767.

² Τῆς αὐτῆς πιθ. ὁμάδος καὶ ἡ λ. βράκος (βρακίον).

³ Dict. Larousse, λ. peau.

γούνται και αἱ διάφοροι σημασίαι τοῦ *καρβατίνης* = τσαροῦχι και ἔνδυμα, τοῦ δημῶδ. *ζεραπετένον*¹ = δερμιάτινον και *σερπαντίνα* = τυρέκιον (sarbacane) και τοῦ *σεπέτι* = κιβώτιον ἐκ δέρματος και ὄπλον (serpetti) — καθόσον δηλαδὴ ἀρχικῶς ἐπεκαλύπτοντο διὰ δέρματος οἰκήματα και πλοῖα και ἀσπίδες και τειχώματα πολεμικά.² Τὸ μαλλῶδες δὲ και κροσσωτὸν δύναται κατὰ ταῦτα νὰ σημαίῃη και τὸ γαλλ. bouclier = ἡ «κρουσσωτὴ» ἀσπίς, ὡς κεκαλυμμένη ὑπὸ μηλωτῆς, τῆς ὁποίας οἱ βόστρυχοι, ὡς ὄφεις περιβάλλοντες τὴν κεφαλὴν τοῦ ζῴου (ἀφιμένην ἐπὶ τοῦ δέρματος), ἔδωσαν τὴν ἀλληγορίαν τῶν ὄφειων περὶ τὴν κεφαλὴν τῆς δειροπάιδος Γοργόνας.

Κατὰ ταῦτα δὲ και τὸ *λάβρυς* (πέλεκυς διπλοῦς), ἐκ τοῦ ὁποίου ἐτυμολογοῦσιν, ὡς γνωστὸν,³ τὸν *λαβύρινθον*, πρέπει ἴσως νὰ σχετίσωμεν πρὸς τὸ ἀνωτέρω *βάριον*, τ. ἔ. πρὸς τινα λέξιν σύνθετον: λα - βάριον,⁴ ἐκ τοῦ ἐπιτατικοῦ *λα* (δὶς ἢ τρίς ἢ πολλάκις) και *βάριον* (δέρμα ἢ πέταλον),⁵ σημαίνουσαν ἄρα κατασκευάσμα *δι-δερμον* ἢ γενικῶς *διπέταλον* ἐκ δέρματος ἢ ἐκ μετάλλου, και νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ *λάβραρον*⁶ ὡς σῆμα *διπέταλον* ἢ *διδερμον*, ὡς συμβολίζον δηλονότι τὸ «φυλακτῆριον δέρμα, τὸ *σύνδερμον*, τὸ γεννηθὲν ἐκ τῆς γαστρὸς τῆς Λήδας»⁷, τὸ *δίπτυχον* τῶν Διοσκούρων⁸, και τὸ γαλλ. drapreau εἶναι ἴσως σύνθετον ἀπὸ

¹ Ἰδ. τὸ σημεῖωμ. μου ἐν Λεξικολογ. Ἀρχεῖον. τ. 6, σ. 233.

² Ἰδε τὸ ἀρθρον μου ἐν Λεξικ. Ἀρχ. τ. 6, σ. 84. Πρβλ. κασσίτερος = κάσσωμα = δέρμα δηλ. πέταλον.

³ Κατὰ Kretschmer και Meyer. Ἰδε Ξανθοῦδίδου, *δ Κρητ. πολιτ.* ἐν Ἀθηναῖς 16, 816.

⁴ Πρβλ. *Λάβαριν*, τὸν κτίστην τοῦ Λαβυρίνθου.

⁵ Πρβλ. *δι-φθέρα*. Καὶ τὰ *δι-κέλλα* και *μά-κέλλα* = πιθανῶς παρὰ τὸ *κέλλω* = ἐλαύνω. Ἦτο δὲ ἡ δίκελλα σύντροφος τῆς διφθέρας πρβλ. Λουκ. *Τίμων* (ἐκδ. Dindorf.) σ. 44.

⁶ Ὁ Σβορώνος (Ἀρχαιολ. Δελτίον, 1922, σ. 50) ἐτυμολογεῖ τὸ *λάβραρον*, λέξιν θεωρουμένην παράδοξον και ἀγνώστου ἐτυμολογίας, παρὰ τὸ λαμπρός, λάμπυρον, κλπ., καθὼς και τὸν ἐπίχρυσον λάβρυν. Ἡ ἐτυμολογία αὕτη δὲν μοι φαίνεται, κατὰ τάνωτέρω, ὀρθή.

⁷ Σχολ. εἰς *Λυκόφωρ.* (Scheer) II. σ. 49. (ἐκδ. Müller) σ. 376.

⁸ Αὐτόθι (Scheer) σ. 511, σ. 185, (Müller) σ. 662.

τοῦ *dra* (τρὶς ἢ πολὺ) καὶ τοῦ *peau* (δέρμα). Ἀναγραμματισμὸς δὲ τοῦ λαβάρου εἶναι πιθανῶς τὸ δημῶδες *ἄλμπουρο*.

*
* *

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω, δὲν θὰ ἴτο ἴσως ἄτοπον νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸ μῦθον τοῦ Κάστορος καὶ Πολυδεύκουσ ὡς τινὰ ἀλληγορίαν τῆς πρώτης βιομηχανίας τῶν δερμάτων. Καὶ ὁ μὲν *Κάστωρ*, συνώνυμος πιθανῶς τοῦ *γάστωρ* (καὶ τοῦ κάστρου = τεῖχος κυκλοτερές;) ὁ ἀσύγκριτος ἵπποδαμαστής, συμβολίζει τὸν περυσημένον *ἀσκόν* (δέρμα ἀκατέργαστον), τὸν πρῶτον ἀνταγωνιστὴν τῶν χαιτοφόρων ἀφρισμένων κυμάτων,¹ καὶ εἰδικώτερον τὸ δέρμα τῆς φώκης (τὸ χρήσιμον καὶ ὡς ἀλεξικέραυνον τῶν πλοίων)², ἢ τὸν διὰ λίπους φώκης κεχρισμένον ἀσκόν. Τὴν φώκην δ' ἀκριβῶς, τὴν ἀνθρωπόμορφον θαλασσομάχον, αἰνίσσεται καὶ τὸ ζῶον *πόρκος*, ὅπερ κατὰ τὸν μῦθον, ἀπεμμήθη ὁ Δάρδανος, θαλασσοπορήσας δι' ἀσκοῦ.³ Τὸ δὲ *Πολυδεύκης*, ἐτυμολογοῦντες παρὰ τὸ *πολὺν* καὶ *δεύω*, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐρμηνεύσωμεν ὡς τινὰ συμβολισμόν τῆς βυρσοδεψικῆς. Ἐντεῦθεν δέ, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν γεννητόρων τῶν Διοσκούρων: *Τίνδαρος* καὶ *Λήδα* θὰ σχετίσωμεν, τὸ μὲν πρὸς τὸ *tinte* = *teinture* (τὴν δεψικὴν βαφήν), τὸ δὲ πρὸς τὸ *linde* = *φλοιὸς* καὶ πρὸς τὸ *lecla* = *δέρμα* (πρβλ. *λῆδος* = *ἱμάτιον*). Ὅθεν καὶ τὸ ὄν τῆς Λήδας αἰνίσσεται πιθανῶς τὴν πρώτην διὰ τῶν ὠῶν μέθοδον τῆς δέψεως τῶν δερμάτων. Ἀλλὰ καὶ θρυλοὶ τινες περὶ δερμάτων, κρεμωμένων ἐκ δρυῶν⁴ καὶ περὶ κρυβῆς τῶν Διοσκούρων ἐντὸς δρυός, μαρτυροῦσι

¹ Πρβλ. τοὺς Ἀσκήτας τοῦ Ἰνδ. κόλπου (Στεφ. Βυζαντ. ἐκδ. Λιπ. σ. 86) καὶ τὰ διφθέρινα πλοῖα τῶν Λυσιτανῶν (Στραβ. Γ. 155).

² Ἰδ. Πλουτάρχ. *Συμπ.* IV. II. 1.

³ *Σχολ. Λυκόφωρ.* (Scheer) II. σ. 45, (Müller) σ. 366. Πόρκος... περιέχεται δὲ λεπτῶν δέρματι καὶ φρωσώμενον γίνεται ἀσκοειδὲς καὶ καὶ οὕτω νήχεται... οὕτω καὶ ὁ Δάρδανος ἐπὶ τῆς σχεδίας ἐπλευσεν... σκεπάζων ἑαυτοῦ τὸ σῶμα καθάπερ πόρκος.

⁴ Ἰδὲ *Trois rodm. gr.* ἐκδ. Wagner, σ. 205, 206, *Μεθυγραφ.* Wagner, I. 9 16, *Pseudocall.* ἐκδ. Mensel, 77, κλπ. Πρβλ. τὸ ἄρθρον μου ἐν Ἡμερολ. Μ. Ἑλλάδος, 1923, σελ. 293.

βεβαίως περί τῆς χρήσεως τοῦ δέρματος ὡς παραπετάσματος πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ κοίλου κορμοῦ τῆς δρυός, χρησιμεύοντος ὡς κατοικίας, ἀλλὰ καὶ περί τῆς βιοτεχνικῆς σχέσεως μεταξὺ τῶν δρυῶν καὶ τοῦ δέρματος. Ἀντικατέστησε δὲ τὸ κατεργασμένον δέριμα, ὡς στεγανώτερον, τὴν φυσικὴν δορὰν καὶ εἰς κατασκευὴν καὶ παραπετάλωσιν τῶν λέμβων, εἰς τὸ ἄκρον τῶν ὁποίων ἐπέθετον εἰδῶλον χηνός, ἀπεικάζοντες αὐτὰς εἰς χήνας — χηνοφόρος δ' ὡς γνωστὸν ἦτο καὶ ἡ λέμβος, ἡ φέρουσα τὸν Ἥλιον ἐπὶ τῶν κυμάτων, καθὼς εἰς κύκνον μετεμορφώθη ὁ τῆς Λήδας Ζεὺς.

Βοσκοὶ δὲ κατ' ἀρχὰς καὶ κυνηγοὶ οἱ ἀδελφοὶ Τινδαρίδαι,¹ συνεχέοντο πρὸς τοὺς Καβείρους καὶ ἐλατρεύοντο ὁμοίως μετὰ τῶν Χαρίτων. Οὐδόλως δὲ παράδοξον νὰ ὑπῆρχον ἀρχαῖα μυστήρια δερμάτων. Γνωστὸν, ὅτι οἱ προϊστορικοὶ ἔθραπτον τυλίσσοντες τοὺς νεκροὺς ἐντὸς δέρματος, οἱ δὲ Καλαβροὶ «εἰώθασιν ἐν μηλωταῖς καθεῦδεν ἐν τῷ τάφῳ τοῦ Ποδαλειρίου καὶ καθ' ὕπνου λαμβάνειν χρησιμὸς ἐξ αὐτοῦ»². Τῶν δερμάτων δὲ τὰ σύμβολα συνεχύθησαν πιθανῶς πρὸς τὰ σύμβολα τῶν μετάλλων, ἅτινα πολλαχῶς διεδέχθησαν τὸ δέριμα καὶ τῶν ὁποίων τὰ μυστήρια ἐτελοῦντο ἐπὶ «νήσων» καὶ ἐπροστατεύοντο ὑπὸ τῆς Ἰσιδος Πελαγίας.³

* * *

Βεβαίως τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων τὰ παραδείγματα θὰ προεκάλουν ἴσως ἐνιαχοῦ τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ εἰδικοῦ γλωσσολόγου, ὡς σχετιζόντα λέξεις, αἵτινες σήμερον εὐρίσκονται εἰς ἄλλην γλωσσικὴν διάταξιν, μὲ διάφορον ὀρθογραφικὴν μορφήν ἢ σημασίαν—ὡς θὰ διεμαρτύρητο αἴφνης ὁ ζωολόγος, ἐὰν κατετάσσοντο εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν ὁ ἰχθύς καὶ ἡ σαύρα, ὡς ἀπότοκα τοῦ κοινοῦ παλαιοντολογικοῦ ἰχθυο-

¹ Dict. des antiqu. par Daremberg et Saglio, II 1 σελ. 249 ἐξ.

² Σχολ. Δυκόφρ. (Müller) σελ. 1082, στ. 1050, (Scheer) σελ. 322. Στράβ. ΣΤ. 284.

³ Ἴδε ἐμὰς *Συμβολὰς εἰς τὴν ἱστορ. τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν* σ. 228 — 229.

σαύρου. Περὶ παλαιοντολογικῶν δ' ἀκριβῶς σχέσεων τῶν σημερινῶν λέξεων πρόκειται ἡμῖν ἐνταῦθα καὶ περὶ τύπων τῶν ὀνομάτων συμμιγῶν, οἵτινες συναποτελοῦσιν ὁμάδας λέξεων, ἀναλόγους πρὸς τὰς σειρὰς τοῦ περιοδικοῦ συστήματος τῶν χυμικῶν στοιχείων ἢ πρὸς τὰς τάξεις τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, καὶ τῶν ὁποίων τὰ μέλη ἀπεμακρύνθησαν ἀπ' ἀλλήλων βαθμηδόν, φυσικῶς μὲν διὰ φθορολογικῶν, συμβολικῶς δ' ἔπειτα δι' ὀρθογραφικῶν διαφορῶν.

Ἀναμφιβόλως, δὲν πρέπει νὰ συγγέονται αἱ σημεριναὶ τῶν πραγμάτων ὑποστάσεις μὲ τὰς προτέρας τῶν μορφάς, ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ νὰ παραβλέπηται ὁ καθορισμὸς τῶν ἀπωτέρων σχέσεων τῶν φαινομένων καὶ πραγμάτων, τῶν ὁποίων σχέσεων ἡ γνῶσις καθιστᾷ τὸν ἐρευνητὴν ἱκανὸν νὰ βλέπη (κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Γαλινοῦ) εἰς τὰ πολλὰ καὶ τὰ ἀνόμοια ἐν γένος καὶ ἕνα νόμον, καθοδηγοῦντα εἰς τὴν ὀρθὴν ἀντίληψιν καὶ κρίσιν τῶν μερικῶν ζητημάτων. Ἡ τῶν λέξεων ἱστορία, ἡ ἀνερχομένη μέχρι τῆς κοινῆς ἀφειρηρίας σειρὰς ὅλης ὁμοιοφθόγγων λέξεων, εἶναι ἡ ἀληθὴς ἱστορία τῆς φυσικῆς τῶν ἐξελίξεως.

Δὲν θὰ ἦτο δ' ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀδύνατον καὶ νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι πολλάκις μία παρετυμολογία δύναται ν' ἀναφῆρηται εἰς σχέσεις τῶν λέξεων πρωτογενεῖς, καὶ ὅτι ἄρα ἡ τῶν Μυστικιστῶν τοῦ Μεσαίωνος ἄποισις,¹ ἡ νομίζουσα τὰς παρετυμολογίας καὶ παραθέσεις δυνάμει δηλωτικὰς ὁμοίων ἢ ἀναλόγων πραγμάτων, δὲν στερεῖται ἴσως βάσεως πραγματικῆς. Ἀλλὰ ποσάκις ἡ βαθυτέρα ἔρευνα τῶν ζητημάτων δὲν ἐπανεφέρειν ἀπορριφθεῖσας γνώμας παλαιάς, κατὰ τὴν ἀδήριτον ἀνάγκην τῆς ἀνακυκλώσεως ἰδεῶν καὶ φαινομένων, ἀνάγκην ἕξ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως τοῦ κόσμου, τοῦ ὁποίου οὐδὲν οὐδέποτε ὑπῆρξε σύμβολον χαρακτηριστικῶ-
τερον ἀπὸ τὸν οὐροβόρον ὄφιν τῶν Χυμευτικῶν.

ΜΙΧΑΗΛ Κ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

¹ Ἴδε τὰ ἄρθρα μου ἐν *Revue des Etud. grecq.* XXXV, 816 ἔξ. καὶ *Λεξικ.* Ἀρχ. Δ. σ. 171.